

УДК 343.36

М. О. СПІРІДОНОВ,*здобувач кафедри кримінального права і кримінології факультету № 1
Харківського національного університету внутрішніх справ***ПРАВО НА ЗАХИСТ ЯК ОБ'ЄКТ КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВОЇ ОХОРОНИ
ТА ОБ'ЄКТ ЗЛОЧИНУ (ДЕЯКІ ПРОБЛЕМИ ТЕОРІЇ І ЗАКОНОДАВЧОЇ ПРАКТИКИ)**

Розглянуто характер і ступінь суспільної небезпечності порушення права на захист як злочину проти правосуддя. Проаналізовано кримінально-правові аспекти правосуддя як об'єкта злочинів. Доведено, що право на захист, яке згідно з Кримінальним кодексом України розглядається як об'єкт охорони розділу «Злочини проти правосуддя», необхідно визнавати одним із гарантованих Конституцією та міжнародно-правовими актами прав особи. Запропоновано розташувати норму про кримінальну відповідальність за порушення права на захист у розділі Кримінального кодексу України про відповідальність за злочини проти прав і свобод людини і громадянина.

Ключові слова: *право на захист, об'єкт злочину, об'єкт кримінально-правової охорони, кримінальна відповідальність, правосуддя, права та свободи людини і громадянина.*

Spiridonov, M.O. (2017), "The right to protection as the object of criminal and legal protection and the object of a crime (some problems of theory and legislative practice)" ["Pravo na zakhyst yak ob'iekt kryminalno-pravovoi okhoryny ta ob'iekt zlochynu (deiki problemy teorii ta zakonodavchoi praktyky)"], *Pravo i Bezpeka*, No. 2, pp. 91–96.

Постановка проблеми. На шляху побудови сучасної держави європейського зразка Україна має особливу увагу приділяти зміцненню фундаментальних демократичних цінностей, захисту людини, в тому числі й у її відносинах із владою. Досить вразливим становище особи в цих відносинах є у випадку, коли вона вступає у кримінально-правові й кримінально-процесуальні відносини з приводу вчинення або підозри у вчиненні нею кримінального правопорушення чи діяння, за яке закон передбачає застосування заходів кримінально-правового характеру (наприклад, примусових заходів виховного характеру щодо неповнолітнього). Тут їй «протистоїть» цілий апарат фахівців у галузі юриспруденції. Зловживання ними правом, упереджене чи неправильне (свідоме або помилкове) застосування закону є вкрай небезпечним з огляду на суворість і тривалість правобмежень, яких особа зазнає в разі реалізації щодо неї таких заходів.

У Міжнародному пакті про громадянські і політичні права (ч. 3 ст. 14), Європейській конвенції про захист прав людини і основоположних свобод 1950 р. (ч. 3 ст. 6) особі гарантується надання достатнього часу й можливості для підготовки свого захисту, для спілкування з обраним захисником, надання можливості захищати себе особисто або за посередництвом обраного захисника [1; 2]. Підозрюваний, обвинувачений чи підсудний має право на захист також згідно з ч. 2 ст. 63 Конституції України [3]. Національне законодавство зобов'язує представників (аген-

тів) держави у відповідних правовідносинах забезпечувати дотримання прав та законних інтересів особи, котра вважається правопорушником, а ст. 20 Кримінального процесуального кодексу України вказує, що підозрюваний (обвинувачений, виправданий, засуджений) має право на захист, яке полягає в наданні йому можливості давати усні або письмові пояснення з приводу підозри чи обвинувачення, право збирати і подавати докази, брати особисту участь у кримінальному провадженні, користуватися правовою допомогою захисника, а також реалізовувати інші процесуальні права. Слідчий, прокурор, слідчий суддя, суд зобов'язані роз'яснити підозрюваному, обвинуваченому його права та забезпечити право на кваліфіковану правову допомогу з боку обраного ним або призначеного захисника [4].

Для ефективного захисту прав особи в кримінальному провадженні й судочинстві важливе значення має надання їй реальної можливості захищати свої права особисто та одержувати юридичну допомогу від кваліфікованого фахівця, усунення неправомірних перешкод для цього. У такому сенсі важливе превентивне й охоронне значення має норма ст. 374 Кримінального кодексу України «Порушення права на захист» [5], яка є важливим елементом механізму реалізації особою зазначеного права. Встановлення місця захищених нею об'єктів у системі кримінально-правової охорони та об'єктів злочину за кримінальним правом України є основним завданням цієї публікації.

Стан дослідження. Проблеми кримінальної відповідальності за злочини проти правосуддя в цілому та за окремі їх види висвітлювали у своїх працях М. І. Бажанов, В. І. Борисов, Г. Є. Бершов, Ю. В. Гродецький, О. О. Дудоров, О. І. Заліско, В. А. Козак, В. В. Кузнецов, С. С. Мірошниченко, М. В. Сийплові, О. О. Кваша, В. О. Навроцький, В. І. Осадчий, Р. С. Орловський, О. Е. Радутний, В. І. Тютюгін, М. І. Хавронюк, Є. В. Шевченко та інші українські правознавці. Водночас галузева характеристика злочинного порушення права на захист (ст. 374 КК) й окремих ознак його складу у вітчизняній кримінально-правовій науці поки що поглиблено не розроблена. У зв'язку з тим чимало її елементів потребують подальшого осмислення. Зокрема, не отримало однозначного вирішення питання об'єкта порушення права на захист та об'єкта кримінально-правової охорони норми ст. 374 КК. Між тим, саме крізь призму цього об'єкта вимірюється суспільна небезпечність конкретного виду й роду посягань, визначається механізм заподіяння йому шкоди, а законодавець розміщує норми в Особливій частині згідно з уявленням про об'єкт, який вона має захищати. Отже, поставлена проблема є теоретично й практично актуальною з огляду на необхідність уточнення негативної соціально-політичної природи злочинного порушення права на захист, пошуку критеріїв його тяжкості, визначення його місця серед інших злочинів (і, відповідно, місця норми ст. 374 КК в системі Особливої частини цього Закону).

Виклад основного матеріалу. Оглядаючи стан наукової розробленості проблеми об'єкта порушення права на захист (ст. 374 КК), можна пересвідчитись, що при деяких зовнішніх розходженнях у позиціях різних вітчизняних криміналістів їхнє уявлення про нього детерміноване місцем розташування зазначеної норми в розділі XVIII «Злочини проти правосуддя» Особливої частини КК. Так, В. І. Тютюгін визнає безпосереднім об'єктом передбаченого ст. 374 КК злочину суспільні відносини, які забезпечують належну реалізацію конституційних принципів здійснення правосуддя [6, с. 570]. На думку Н. О. Гуторової, порушення права на захист є одним зі злочинів, які посягають на суспільні відносини, що забезпечують конституційні основи здійснення правосуддя [7, с. 294]. Автори виданого в 2011 р. навчального посібника «Злочини проти правосуддя» вказують, що передбачений ст. 374 КК злочин посягає на конституційні принципи діяльності органів дізнання, досудового слідства, прокуратури та суду [8, с. 8]. У свою чергу, О. І. За-

ліско зарахував порушення права на захист до групи посягань на суспільні відносини, що забезпечують розвиток процесуальної діяльності відповідно до завдань правосуддя [9, с. 110]. Як бачимо, об'єкт порушення права на захист у цих випадках поміщено в площину функціонування певних публічних інституцій, а норма ст. 374 КК розглядається як така, що охороняє певні принципи (основи, засади) такої діяльності, як правосуддя.

Інші авторські інтерпретації аналізованого елемента складу передбаченого ст. 374 КК злочину показують негативну соціальну природу останнього як такого, що здатен шкодити праву на захист особи як одного з учасників процесу, у зв'язку з тим, що воно забезпечується (має забезпечуватись) агентами держави у відповідних правовідносинах. Так, А. С. Беніцький визначає основний безпосередній об'єкт порушення права на захист як суспільні відносини у сфері правосуддя з приводу законної діяльності осіб, які проводять досудове розслідування або здійснюють судочинство, спрямовані на забезпечення права на захист учасників кримінального процесу. Виділяє вказаний дослідник у складі передбаченого ст. 374 КК злочину й додатковий безпосередній об'єкт – суспільні відносини у сфері охорони права на життя, здоров'я, волі, особистої недоторканості, честі й гідності, право власності, авторитет судових і правоохоронних органів тощо [10, с. 525]. Близькою до викладеної є позиція А. М. Бойка, який визнає основним безпосереднім об'єктом порушення права на захист за ст. 374 КК інтереси правосуддя в частині забезпечення конституційного права підозрюваного, обвинуваченого, підсудного на захист, а його додатковим факультативним об'єктом – свободу і недоторканість, здоров'я, майнові та інші права й законні інтереси зазначених осіб [11, с. 1008]. Дещо відрізняється від наведених вище позиція О. А. Чувакова, на думку якого об'єкт злочинного порушення права на захист – це нормальна, основана на суворому дотриманні чинного законодавства діяльність організацій з надання правової допомоги громадянам, а також законні права та свободи громадян [12, с. 781]. Як бачимо, цей учений небезпеку вказаного посягання пов'язує із перешкоджанням ним функціонуванню певних інституцій (не тих, які безпосередньо здійснюють правосуддя, а тих, які сприяють йому, – очевидно, мається на увазі інститут адвокатури). У цілому ж наведені наукові позиції об'єднує визнання в них певної групи інтересів особи додатковим об'єктом, який зазнає шкоди

(й тому охороняється законом) у зв'язку і поряд із такою цінністю, як правосуддя.

На думку Ю. В. Александрова, об'єктом злочину за ст. 374 КК є нормальна, така, що відповідає вимогам закону, діяльність органів дізнання, досудового слідства, прокуратури й суду. Додатковим його об'єктом визнається конституційне право особи на захист, якщо вона є підозрюваним, обвинуваченим чи підсудним [13, с. 943]. Аналогічну думку висловив С. І. Се-лецький [14, с. 329]. Як бачимо, право на захист тут показане як цінність, захищена кримінальним правом тому, що вона «страждає» поряд із порушенням нормальної діяльності агентів держави у кримінальних правовідносинах. У такій науковій позиції спостерігається намагання об'єднати в об'єкті порушення права на захист інтереси держави й інтереси особи щодо одержання можливості захищатись від обвинувачення. Втім, інтереси держави розглядаються як такі, що страждають від цього злочину першочергово, а от інтереси особи як захищена законом цінність не розглядаються.

Не можна обійти увагою позицію В. М. Трубникова й А. А. Васильєва, які визначили місце передбаченого ст. 374 КК злочину в системі заборонених розділом XVIII Особливої частини КК посягань як такого, що посягає на права й інтереси суб'єктів кримінального або цивільного процесу [15, с. 484] (отже, такі права й інтереси є його об'єктом). Хоча такий висновок можна сприйняти з деякими уточненнями (адже при вчиненні описаного в зазначеній статті КК злочину інтереси учасників цивільного судочинства не порушуються, оскільки потерпілим у ній названо лише підозрюваного й обвинуваченого), але він привертає увагу спробою показати зв'язок права на захист та правовідносин, які виникають у зв'язку із провадженням судочинства: право на захист – інтерес саме особи, яка є учасником таких правовідносин, а не інших їх суб'єктів (посадових осіб, органів чи установ).

Проведений огляд дозволяє побачити, що більшість сучасних правників сформувавши уявлення про безпосередній об'єкт порушення права на захист у межах, визначених заголовком розділу XVIII Особливої частини КК. У зв'язку з тим міркування щодо змісту цього елемента підстави кримінальної відповідальності за порушення права на захист і відповідного об'єкта кримінально-правової охорони найчастіше висловлюються дослідниками з наголосом на порушенні злочинном нормальної діяльності органів, які забезпечують правосуддя, розглядають і вирішують цивільні, кримі-

нальні, адміністративні, конституційні провадження (справи). Висновки фахівців у цьому випадку здебільшого ґрунтуються на результатах діяльності законодавця. Але ж останній не завжди є «істиною в останній інстанції» у вирішенні складних і суперечливих правотворчих і правозастосовних питань. Зокрема, видається небезспірною його позиція щодо оцінки належності об'єкта кримінально-правової охорони норми ст. 374 КК до тих, які має захищати розділ XVIII Особливої частини КК, й віднесення порушення права на захист до злочинів проти правосуддя. Звернемо увагу на принципи побудови й послідовності розміщення розділів у Особливій частині чинного КК. Кожен з них охороняє групу тотожних чи однорідних суспільних відносин [16, с. 143]. За свідченнями розробників КК, більшість його розділів (крім першого й останнього) послідовно згруповано у три блоки: перший охоплює злочини проти особи (проти життя, здоров'я, волі, честі, гідності тощо), другий – проти суспільства, суспільних інтересів (проти власності, у сфері господарської діяльності тощо), третій – проти держави, державних інтересів (у сфері державної таємниці, проти порядку несення військової служби, проти правосуддя тощо) [17, с. 32]. За такою логікою правосуддя – це об'єкт, кримінально-правову охорону якого КК забезпечує для захисту інтересів саме держави.

У кримінальному праві правосуддя розуміють здебільшого як сферу діяльності певних суб'єктів, котрі здійснюють повноваження в галузі судочинства, забезпечують його, сприяють йому. Як об'єкт кримінально-правової охорони його визначають, зокрема, як «нормальне функціонування не тільки власне судової влади, а й інших органів та осіб, які сприяють діяльності суду щодо здійснення правосуддя – органів досудового слідства, прокуратури, органів виконання судових рішень, вироків, ухвал і постанов, а також окремих осіб, уповноважених на участь в судочинстві» [18, с. 13], «взяті законодавцем під охорону шляхом прийняття кримінально-правового закону суспільні відносини у сфері здійснення правосуддя, що включають в себе діяльність суду з розгляду цивільних, кримінальних, господарських, адміністративних справ, а також функціонування інших органів і осіб, які сприяють діяльності суду з відправлення правосуддя задля досягнення його завдань» [9, с. 10], «не тільки специфічну діяльність суду по розгляду вищезгаданих справ, а й діяльність органів та установ, які сприяють йому у цьому: органів дізнання, досудового слідства, прокуратури, установ,

які виконують рішення суду, що набрали законної сили, а також діяльність окремих осіб, уповноважених законом на участь у судочинстві, – захисників, представників особи по наданню правової допомоги, судових експертів тощо» [8, с. 7].

Із наведеного виходить, що криміналісти схиляються до функціонального розуміння сутності правосуддя (щоправда, у дещо «розширеній» інтерпретації), тобто такого, яке тлумачить його як юридичну процедуру здійснення функції судової влади (розгляду справ, захисту прав і свобод людини і громадянина, охорону конституційного ладу) [19, с. 35]. Однак у літературі з кримінального процесу вказується, що підозрюваний (обвинувачений, підсудний, засуджений) у кримінальному судочинстві виконує відмінну від судочинства функцію – функцію захисту [20, с. 18]. Безперечно, недопущення чи ненадання своєчасно захисника, інше грубе порушення права підозрюваного, обвинуваченого на захист, вчинене слідчим, прокурором або суддею (ч. 1 ст. 374 КК), не відповідає регламентованим законодавством (конституційним і кримінальним процесуальним) засадам забезпечення правосуддя. Втім, головна небезпека вказаних діянь бачиться зовсім не в тому, що певна посадова особа не виконала покладеного на неї обов'язку (а саме такий висновок випливає з більшості інтерпретацій змісту об'єкта передбаченого ст. 374 КК злочину). Судочинство здійсниться й у тому випадку, коли особа, яка притягується до кримінальної відповідальності (підсудний, підозрюваний, обвинувачений), не отримає правової допомоги чи не реалізуватиме своє право на захист, відмовиться від допомоги захисника (адже історії європейського процесу відомі інквізиційні періоди, коли розподіл функцій обвинувачення і захисту не відбувався [20, с. 12]). У зв'язку з цим характер і ступінь суспільної небезпечності порушення права на захист визначається, на нашу думку, перш за все тим, що особа у певних правовідносинах із державою не одержала змоги реалізувати гарантовані їй Конституцією України й універсальними міжнародно-правовими актами можливості захисту від обвинувачення.

Право на захист є гарантією реалізації особистих прав і свобод так званого «першого покоління» (таких громадянських і політичних прав, як право на свободу думки, совісті й ре-

лігії, право кожного громадянина на участь у державних справах, право на рівність перед законом, право на справедливий і неупереджений суд, виборче право, свобода слова, друку й ін.) [21, с. 145, 146]. Аксиологічна оцінка права на захист як цінності, визнаної й закріпленої в нормах, котрі посідають найвищий щабель в ієрархії правових регуляторів, – у Конституції України, а також в основоположних міжнародно-правових актах, на які спирається у своєму розвитку сучасна людська цивілізація, – дозволяє вважати саме його головним (основним) об'єктом кримінально-правової охорони, а відповідні суспільні відносини – основним безпосереднім об'єктом злочину. Не можна не звернути увагу на те, що цінність права на захист визначає його належність одночасно до публічно-правових й особистих інтересів (адже, крім ч. 2 ст. 63 Конституції України, про право на захист ідеться й у її ч. 2 ст. 129, яка називає забезпечення обвинуваченому цього права однією з основних засад судочинства). Водночас, зважаючи на вимоги ст. 3 Конституції України щодо визнання примату охорони інтересів людини, в цьому разі більш важливою видається здатність передбачених ст. 374 КК діянь шкодити інтересам саме людини.

Викладені вище міркування й аргументи вимагають замислитись над адекватністю поміщення об'єкта кримінально-правової охорони норми про кримінальну відповідальність за порушення права на захист у площину відносин правосуддя. Вони дозволяють дійти висновку, що суспільна небезпечність порушення права на захист визначається його здатністю заподіювати шкоду (створювати загрозу її заподіяння) умовам додержання особистих прав і свобод людини, та сформулювати у підсумку пропозицію про доцільність перегляду місця розташування норми, якою це діяння криміналізоване, з переміщенням її у групу норм, які охороняють особисті права і свободи людини та громадянина (розділ V Особливої частини вітчизняного КК). На нашу думку, таке рішення дозволить забезпечити більш адекватне відображення характеру суспільної небезпечності вказаного посягання та певним чином сприятиме подальшому вдосконаленню системи вітчизняного кримінального законодавства, приведення його у відповідність із Конституцією України та загальноновизнаними принципами й нормами міжнародного права.

Список бібліографічних посилань

1. Международный пакт о гражданских и политических правах : принят резолюцией 2200 А (XXI) Ген. Ассамблеи от 16 дек. 1966 г. // Конвенции и соглашения: сайт / ООН. URL: http://www.un.org/ru/documents/decl_conv/conventions/pactpol.shtml (дата звернення: 15.05.2017).

2. Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод: від 04.11.1950 // База даних (БД) «Законодавство України» / Верховна Рада (ВР) України. URL: http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_004 (дата звернення: 15.05.2017).
3. Конституція України: закон України від 28.06.1996 № 254к/96-ВР // БД «Законодавство України» / ВР України. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр> (дата звернення: 15.05.2017).
4. Кримінальний процесуальний кодекс України: закон України від 13.04.2012 № 4651-VI // БД «Законодавство України» / ВР України. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17> (дата звернення: 15.05.2017).
5. Кримінальний кодекс України: закон України від 05.04.2001 № 2341-III // БД «Законодавство України» / ВР України. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14> (дата звернення: 15.05.2017).
6. Кримінальне право України: Особлива частина: підручник / Ю. В. Баулін, В. І. Борисов, В. І. Тютюгін та ін.; за ред. В. Я. Тація, В. І. Борисова, В. І. Тютюгіна. Харків: Право, 2015. 680 с.
7. Гуторова Н. А. Уголовное право Украины: Особенная часть: конспект лекций. Харьков: Одиссей, 2003. 320 с.
8. Злочини проти правосуддя: навч. посіб. / за заг. ред. В. І. Борисова, В. І. Тютюгіна. Харків: Нац. юрид. акад. України, 2011. 155 с.
9. Заліско О. І. Правосуддя в Україні як об'єкт кримінально-правової охорони: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.08. Київ, 2015. 236 с.
10. Кримінальне право (Особлива частина): підручник / за ред. О. О. Дудорова, Є. О. Письменського. Т. 2. Луганськ: Елтон-2, 2012. 780 с.
11. Науково-практичний коментар Кримінального кодексу України / за ред. М. І. Мельника, М. І. Хавронюка. 5-те вид., перероб. та допов. Київ: Юрид. думка, 2008. 1216 с.
12. Уголовный кодекс Украины: комментарий / под ред. Ю. А. Кармазина и Е. Л. Стрельцова. Харьков: Одиссей, 2001. 960 с.
13. Уголовный кодекс Украины: науч.-практ. коммент. / отв. ред. С. С. Яценко. Киев: А.С.К., 2003. 1088 с.
14. Селецький С. І. Кримінальне право України. Особлива частина: посібник. Київ: Центр учб. літ., 2008. 496 с.
15. Кримінальне право України (Особлива частина): підручник / кол. А. В. Байлов, А. А. Васильєв, О. О. Житний та ін.; за заг. ред. О. М. Литвинова. Харків: Вид-во ХНУВС, 2011. 572 с.
16. Тацій В. Я. Об'єкт і предмет злочину в кримінальному праві: монографія. Харків: Право, 2016. 256 с.
17. Баулін Ю. В. Уголовное право Украины: современное состояние и перспективы развития // Уголовное право в XXI веке: материалы Междунар. науч. конф. на юрид. фак. МГУ им. М. В. Ломоносова (31 мая – 1 июня 2001 г.). М.: ЛексЭст, 2002. С. 30–36.
18. Мірошніченко С. С. Злочини проти правосуддя: терія та практика протидії: монографія. Київ: Десна, 2012. 431 с.
19. Правосуддя: філософське та теоретичне осмислення: колективна монографія / А. М. Бернюков, В. С. Бігун, Ю. П. Лобода та ін.; відп. ред. В. С. Бігун. Київ, 2009. 316 с.
20. Кримінальний процес: підручник / за ред. В. Я. Тація, Ю. М. Грошевого, О. В. Капліної, О. Г. Шило. Харків: Право, 2013. 824 с.
21. Кравченко В. В. Конституційне право України: навч. посіб. Вид. 3-тє, випр. та допов. Київ: Атіка, 2004. 512 с.

Надійшла до редколегії 12.06.2017

СПИРИДОНОВ М. А. ПРАВО НА ЗАЩИТУ КАК ОБЪЕКТ УГОЛОВНО-ПРАВОВОЙ ОХРАНЫ И ОБЪЕКТ ПРЕСТУПЛЕНИЯ (НЕКОТОРЫЕ ПРОБЛЕМЫ ТЕОРИИ И ЗАКОНОДАТЕЛЬНОЙ ПРАКТИКИ)

Рассмотрены характер и степень общественной опасности нарушения права на защиту как преступления против правосудия. Проанализированы уголовно-правовые аспекты правосудия как объекта преступлений. Доказано, что право на защиту, которое согласно действующему Уголовному кодексу Украины рассматривается как объект охраны раздела «Преступления против правосудия», необходимо признавать одним из гарантированных Конституцией Украины и международно-правовыми актами прав личности. Предложено разместить норму об уголовной ответственности за нарушение права на защиту в разделе Уголовного кодекса Украины об ответственности за преступления против прав и свобод человека и гражданина.

Ключевые слова: право на защиту, объект преступления, объект уголовно-правовой охраны, уголовная ответственность, правосудие, права и свободы человека и гражданина.

SPIRIDONOV M. O. THE RIGHT TO PROTECTION AS THE OBJECT OF CRIMINAL AND LEGAL PROTECTION AND THE OBJECT OF A CRIME (SOME PROBLEMS OF THEORY AND LEGISLATIVE PRACTICE)

The right to protection from prosecution as the object of criminal and legal protection and the object of a crime guaranteed in the International Covenant on Civil and Political Rights, the European Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms and the Constitution of Ukraine has been considered.

The points of view of modern Ukrainian lawyers concerning the understanding of the object of a crime under the Art. 374 of the Criminal Code of Ukraine have been analyzed and systematized. The criminal and legal aspects of justice as the object of crimes have been considered. The nature and degree of social danger of violating the right to protection as a crime against justice has been analyzed. The author through the application of formal and legal, axiological, systemic and structural methods has proved that the right to protection, which according to the Criminal Code of Ukraine is considered as the object of protection of the Section “Crimes against Justice”, must be recognized as one of the human rights guaranteed by the Constitution and international legal acts. It has been concluded that the public danger of violating the right to protection is determined by its ability to cause harm (to create a threat to its infliction) to the conditions of observance of personal human rights and freedoms. The author has formulated a proposition on the expediency of reviewing the location of the norm of the Criminal Code of Ukraine, which criminalizes this act. It has been admitted that it is necessary to move it into a group of norms that protect personal rights and freedoms of a person and citizen (Section V of the Special Part of the Code). Such a decision will ensure a more adequate reflection of the nature of the social danger of the stated encroachment and will in some way contribute to further improvement of the domestic criminal law system, its bringing in line with the Constitution of Ukraine and generally accepted principles and norms of international law.

Keywords: *the right to protection, object of a crime, object of criminal and legal protection, criminal liability, justice, rights and freedoms of a man and citizen.*

УДК 343.98

Р. Л. СТЕПАНЮК,

доктор юридичних наук, професор,

завідувач кафедри криміналістики та судової експертології факультету № 1

Харківського національного університету внутрішніх справ;

ORCID: <http://orcid.org/0000-0002-8201-4013>;

С. П. ЛАПТА,

кандидат юридичних наук, доцент,

професор кафедри криміналістики та судової експертології факультету № 1

Харківського національного університету внутрішніх справ;

ORCID: <http://orcid.org/0000-0002-5401-5086>

НОВІТНІ ЗАРУБІЖНІ РОЗРОБКИ ТА ПЕРСПЕКТИВНІ ДОСЛІДЖЕННЯ У ГАЛУЗІ ТЕХНІКО-КРИМІНАЛІСТИЧНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРОТИДІЇ ЗЛОЧИННОСТІ

На підставі аналізу наукової літератури виділено й охарактеризовано новітні зарубіжні розробки в галузі криміналістичної техніки, які здаються перспективними в аспекті вдосконалення сучасного стану техніко-криміналістичного забезпечення діяльності органів кримінальної юстиції. Зокрема, наведено відомості щодо нових методів дослідження мікрослідів на місці події, невидимих слідів тілесних ушкоджень, цифрового дослідження Xbox, криміналістичної 3D-реконструкції обличчя, можливостей виявлення, фіксації та дослідження слідів біологічного походження, дактилоскопічних слідів тощо.

Ключові слова: *криміналістична техніка, техніко-криміналістичні засоби, інновації в криміналістиці, техніко-криміналістичне забезпечення, протидія злочинності.*

Stepaniuk, R.L. and Lapta S.P. (2017), “The latest foreign developments and prospective studies in the field of technical and criminalistic support of crime prevention” [“Novitni zarubizhni rozrobky ta perspektyvni doslidzhennia u haluzi tekhniko-kryminalistychnoho zabezpechennia protydii zlochynnosti”], *Pravo i Bezpeka*, No. 2, pp. 96–101.

Постановка проблеми. У сучасних умовах розвитку України як демократичної держави європейського типу особливої актуальності набувають питання приведення у відповідність до передових світових стандартів вітчизняного кримінального судочинства. Одним із напрямів, який потребує обов’язкового розвитку, є

застосування новітніх техніко-криміналістичних засобів і методів виявлення, фіксації та дослідження матеріальних слідів злочинів та інших джерел доказової інформації у кримінальному провадженні. На жаль, сьогодні Україна не перебуває на передньому краї розвитку й розроблення техніко-криміналістичних засобів.